

O **POLOŽAJU KOROŠKIH SLOVENCEV** 2006
v letu predsedovanja EU Republike Avstrije

IMPRESUM

**NARODNI
SVET** KOROŠKIH
SLOVENCEV

Izdajatelj: Narodni svet koroških Slovencev /
Rat der Kärntner Slowenen
Viktringer Ring 26
A-9020 Klagenfurt / Celovec
www.nsk.at

Tisk: Mohorjeva / Hermagoras
A-9073 Viktring / Vetrinj

Fotografije: ilab crossmedia, Kumer/Novice, Eggenberger
Oblikovanje in produkcija: ilab crossmedia, www.ilab.at

© 2006, Narodni svet koroških Slovencev / Rat der Kärntner Slowenen

ISBN 3-7086-0231-5

Uvod

„Člen 7 – naša pravica“ – to je bilo mogoče prebirati v 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja na marsikaterem transparentu, ki so jih nosili koroški Slovenci pri takratnih še kar pogostih demonstracijah. „Člen 7 je preostanek hladne vojne“ – tako je razglasil eden najvišjih predstavnikov Republike Avstrije še kratko pred 50-letnim jubilejem podpisa Avstrijske državne pogodbe (ADP).

Kaj je torej 7. člen ADP in zakaj velja za slovensko in hrvaško manjšino v tej državi za veliko listino, za „Magno Charto“? Ta brošura naj informira o najpomembnejšem dokumentu pravic narodnih skupnosti v Avstriji, pa tudi o uresničevanju obveznosti iz 7. člena in o poskusih zanikanja.

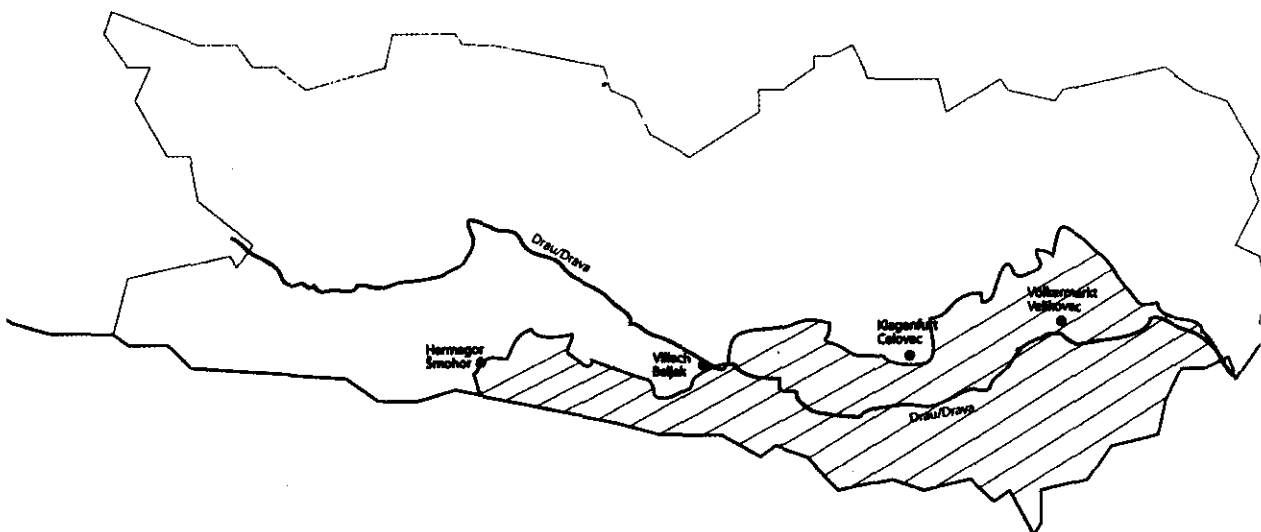
KOROŠKI SLOVENCİ

Zgodovina

Slovenci so se priselili na južnovzhodno ozemlje današnje Avstrije ob koncu preseljevanja narodov v zadnji tretjini 6. stoletja. Sredi 19. stoletja je bil Celovec kulturno središče vseh Slovencev. Po prvi svetovni vojni in po plebiscitu leta 1920 je ostala južna Koroška s svojim slovensko govorečim prebivalstvom pri Avstriji, prav tako so postali Slovenci na Štajerskem s pariškimi mirovnimi pogodbami avstrijska manjšina. Pod nacionalsocialistično vladavino so bila razpuščena vsa slovenska društva. Leta 1942 je bilo izseljenih okoli 300 slovenskih družin, pozneje je prišlo do organiziranega oboroženega odpora Slovencev proti Hitlerjevi Nemčiji. Odpor slovenskih partizanov je bil edini vojaško organizirani boj proti nacističnemu režimu v Avstriji.

Avtohtono naselitveno območje

Dvojezično ozemlje Koroške se običajno isti s Podjuno, z Rožem in Ziljo. Točno določeno je avtohtono naselitveno ozemlje z veljavnostnim območjem uredbe o šolskem jeziku 1945 – to je tisto območje, na katerem so poučevali med letoma 1945 in 1958 na ljudskih šolah vse učence dvojezično. To območje velja za koroške Slovence kot avtohtono naselitveno ozemlje, na katerem naj bi tudi veljala teritorialna manjšinska zaščita.

Pravno varstvo slovenske manjšine v Republiki Avstriji

Pravno varstvo slovenske manjšine na Koroškem in Štajerskem, ki živi avtohtono v današnji Republiki Avstriji, temelji na različnih pravnih normah, ki so bodisi del mednarodnih pogodb, bodisi notranjdržavne norme. Najpomembnejše so:

Senžermenska mirovna pogodba (členi 66, 67, 68 – StGBI. 303/1920)

Za slovensko manjšino je najpomembnejši 2. odstavek 68. člena, ki ji zagotavlja primeren delež sredstev iz državnih, deželnih, občinskih in drugih proračunov:

„V mestih in okrajih, kjer živi sorazmerno znatno število avstrijskih državljanov, ki pripadajo kaki narodni, verski ali jezikovni manjšini, pripada tem manjšinam v uporabo primeren delež od vseh zneskov, ki se iz javnih sredstev državnih, občinskih ali drugih proračunov izplačujejo za vzgojo, za verske ali dobrodelne dejavnosti.“

Člen 7 Avstrijska državna pogodba (BGBl. 152/1955)

Za pravno varstvo slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem in Štajerskem je ADP kot *lex specialis* temelj in izhodiščnega pomena in ima značaj absolutnega manjšinskega varstva.

Pregled po posameznih odstavkih 7. člena ADP in kratka ocena najpomembnejših odprtih vprašanj zaščite slovenske manjšine v Avstriji in njihove dejanske realizacije v praksi

1. „Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kakor vsi drugi avstrijski državljani, vključno pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.“

Ta odstavek sodi tudi v kategorijo relativnega manjšinskega varstva, ki ga vsebuje že 6. člen ADP. Največjo pozornost je zbudilo vprašanje političnega zastopstva manjšine. S tem da so oblikovali volilne enote tako, da slovensko prebivalstvo nima resnih možnosti za uspeh,

so močno otežili ali dejansko onemogočili uresničitev teh določil. Tako so npr. pred volitvami 1979 spremenili volilni red za deželnozborske volitve na Koroškem in s tem dejansko onemogočili manjšini oz. Koroški enotni listi (KEL) izvolitev lastnega predstavnika v koroški deželni zbor.

2. „Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.“

Obveznost iz tega odstavka se izpolnjuje zelo slabo, ker je ljudskošolska mreža sicer zadostna, pouk v slovenščini pa nika-
kor ne. Slovenščine je premalo, odrinjena je na poznejše učne ure, učitelji dostikrat niso primerno usposobljeni (problem kadra na Pedagoški akademiji); skratka, pouk ni učinkovit, ker zanj ni pogojev. Odprta so vprašanja dvojezičnih ravnateljev. Morajo biti

dvojezični, če hočejo imeti dvojezične šole uspeh. V zadnjih letih se pojavlja problem zapiranja manjših podružničnih dvojezičnih šol, s čimer se bistveno slabša dostopnost do primerne jezikovne izobrazbe otrok in se slovenščina kot učni jezik močno poriva ob rob. Poudariti velja tudi problem dvojezičnih otroških vrtcev; ADP jih sicer ne predvideva izrecno, a so glede na cilj tega odstavka logični. Dvojezični vrtci delujejo večinoma na zasebni osnovi. V Celovcu deluje od leta 1957 dalje Slovenska gimnazija in od leta 1990 dalje Dvojezična trgovska akademija.

3. „V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo oznake in napisi topografske narave prav tako v slovenščini ali hrvaščini kakor v nemščini.“

Za to področje je zlasti relevanten Zakon o narodnih skupnostih (ZNS, 1976). Raba slovenščine je tako določena le za sodne ok-

raje Borovlje, Železna Kapla ter Pliberk in s tem zajema le skromno polovico teritorija, na katerem živi slovenska manjšina. Slovenščina je dopuščena še na nekaterih sodiščih na deželni ravni (v Celovcu) in na nekaterih uradih, ki pa se ozemeljsko povsem prekrivajo s prej navedenimi. Na občinskih uradih v večjem delu občin raba slovenščine ni zagotovljena, še posebej ne za izvoljene občinske svete in ne za zavode socialnega zavarovanja ter za zbornice. Določena je dokaj restriktivno. Za to je potrebna šele izrecna zahteva. Problematična je tudi določitev območja, kjer naj bi to veljalo. Tukaj se je uveljavila 20-odstotna klavzula, čeprav ADP ne govori o nujni kvoti. Razsodba ustavnega sodišča (UstS) iz leta 2000 je položaj na področju uradnega jezika na videz izboljšala, saj naj bi zadoščal 10-odstotni delež slovenskega prebivalstva. Vendar Avstrija zadevne uredbe o rabi slovenščine kot uradnega jezika do danes ni prilagodila razsodbi UstS.

Še slabše je z dvojezično topografijo. Doslej se je vedno odlašalo uresničevanje in so se zviševali kriteriji. Sporna je bila vseskozi zlasti

določba 25-odstotne kvote za dvojezično topografijo; le-to je UstS leta 2001 razveljavilo. Leta 2005 je UstS to svojo judikaturu na drugem primeru ponovilo in utrdilo.

Posebej problematično je neizvajanje razsodb avstrijskega UstS o dvojezični topografiji iz let 2001 in 2005; avstrijska politika in zlasti še koroški deželni glavar si na vse načine prizadevata, da ju ne bi uresničila.

4. „Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah (deželah) pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.“

Tej določbi se je doslej posvečala sorazmerno skromna pozornost. Velja opozoriti, da je treba vzeti „kulturne, upravne in sodne ustanove“ z ljudmi vred, to pa pomeni tudi nujnost zaposlitve pripadnikov manjšine oziroma vsaj jezika večših v teh ustanovah. To je samo delno uresničeno.

5. „Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.“

Neizpolnjevanje te določbe je v tesni zvezi z neizpolnjevanjem obveznosti denacifikacije po 9. členu ADP. KHD (Kärntner Heimatdienst; Koroški domovinski urad) in KAB (Kärntner Abwehrkämpferbund; Zveza koroških brambovcev) še vedno delujeta, čeprav sta zaslužna za povzročitev kar številnih napetosti, obenem pa si prizadevata za izničenje slovenske manjšine. Vendar ne gre samo za organizaciji, ki bi ju sedaj lahko opredelili kot dejavnika t. i. civilne družbe, temveč za celotni niz ukrepov, ravnanja in povzročenih stanj ter okoliščin, zaradi katerih je asimilacija manjšine močno napredovala. Bila je torej vsaj deloma načrtna in v neposrednem nasprotju s petim odstavkom 7. člena ADP. Dežela Koroška je temu navkljub KHD in KAB zagotovila stalni vir financiranja, prav tako pa ju Avstrija poskuša v pogovorih z manjšino pod okvirjem t. i. »domovinskih organizacij« vključiti kot enakopraven dejavnik.

Člen 8 Zvezni ustavni zakon (BGBl. 68/2000):

„(1) Nemški jezik je uradni jezik republike, ne glede na pravice, ki jih jezikovnim manjšinam zagotavlja zvezna zakonodaja.
(2) Republika (zveza, dežele in občine) se opredeljuje za svojo zraslo jezikovno in kulturno raznolikost, ki se izraža v avtohtonih narodnih skupnostih. Jezik in kulturo, obstoj in razvoj teh narodnih skupnosti je treba spoštovati, varovati in spodbujati.“

Zakon o narodnih skupnostih (BGBl. 396/1976) kot izvedbeni zakon k mednarodnim in ustavnim določilom

21 let po podpisu ADP in veljavnosti njene- ga 7. člena, ki slovenski narodni manjšini na Koroškem in Štajerskem ter hrvaški narodni manjšini na Gradiščanskem zagotavlja po-

sebne pravice, je avstrijski parlament 7. julija 1976 sprejel Zakon o narodnih skupnostih (ZNS).

ZNS je bil sprejet kljub nasprotovanju manjšinskih organizacij in brez posvetovanja s pogodbenicami ADP. Pred njegovim sprejetjem je jugoslovanska vlada 1. julija 1976 avstrijski vladi izročila »aide memoire«, v katerem je navedla, da pomeni pogojevanje že tako okrnjenih pravic slovenske in hrvaške manjšine z ugotavljanjem njunega števila bistveno odstopanje od črke in duha ADP. S takim ravnanjem bi se sankcionirale posledice prisilne asimilacije in raznarodovanja. Avstrija pa je med kvalitetami ZNS poudarjala, da se je z njim zavezala zaščititi obstoj narodnih skupnosti in varovati njihov jezik, da je uredila zakonsko osnovo za finančno pomoč, uvedla manjšinske sosvete kot obliko soodločanja narodnih skupnosti v zadevah, ki se nanašajo nanje, in da je na enem mestu združila vse avstrijske zakonske obveznosti, ki izhajajo iz Senžermenske državne pogodbe iz leta 1919 in iz ADP iz leta 1955. ZNS pa ne rešuje vseh vprašanj, ki izhajajo iz ADP, med drugim v njem ni določb o šolstvu, o tisku in tudi ne

o protimanjšinskih organizacijah, ki jih prepoveduje 5. odstavek 7. člena ADP. Prav tako prepušča ZNS osnovna vprašanja manjšinske zaščite iz 7. člena ADP, kakor sta veljavnostno območje tako uradnega jezika kot tudi dvojezične topografije, vladnim uredbam. Prav v omenjenih dveh vprašanjih ZNS pogojuje pravice z odstotnim deležem pripadnikov narodne skupnosti na določenem območju. Posebej problematična pa je bila po oceni predstavniških organizacij narodnih skupnosti od samega začetka 25-odstotna klavzula za dvojezične krajevne napise. To določbo je ustavno sodišče medtem razveljavilo z rzsodbo z dne 13. decembra 2001.

Manjšinski predstavniki so tudi vseskozi poudarjali prepričanje, da veljajo določila 7. člena ADP na dobro znanem območju, ki ga ni treba na novo definirati. Gre namreč v koroškem primeru za veljavnostno območje manjšinskošolske ureditve iz leta 1945, ki je določila ozemlje, na katerem so vsi otroci (do leta 1958) imeli dvojezični pouk. Zato naj bi po splošnih pravnih načelih veljalo, da je treba pogodbo izpolnjevati na osnovi stanja, kakršno je bilo v hipu njene sklenitve in na tedaj veljavnem območju.

Glede uporabe slovenskega ali hrvaškega jezika pred uradi so določbe 3. odstavka 7. člena ADP neposredno uporabljive. ZNS pa določa, da je treba oblasti in ustanove, kjer bo poleg nemškega jezika dovoljen tudi jezik narodne manjšine, določiti z izvedbenimi uredbami. Prav tako zakon ne določa obveznosti državnih uslužbencev, da znajo jezik manjšine. Raba jezika manjšine je predvidena le kot izjemni primer; zato mora vsakdo, ki želi, da bi postopek potekal v jeziku manjšine, to posebej sporočiti oblastem. Zakon predvideva najetje tolmača, ko da bi šlo za tujce in ne za avtohtone prebivalce, ki jim pravice zagotavlja ADP. Na jezikovno mešanih območjih, ki jih določa ADP, tudi ni splošne dvojezičnosti.

Zaradi načela kvantifikacije manjšine, ki ga ADP ne vsebuje, pa je narodna skupnost nenehno izpostavljena preštevanju oziroma določanju svojih pravic na osnovi problematičnih statističnih pokazateljev, kakor so v Avstriji popisi prebivalstva z vprašanjem po pogovornem jeziku.

Sosveti pri uradu zveznega kanclerja, ki jih je uvedel ZNS, pa so pod očitnim vplivom avstrijske vlade. Ta namreč odloča, kateri so-

sveti se bodo ustanovili, koliko članov bodo imeli, in člane tudi imenuje, polovico sicer na predlog narodne manjšine. Vlada ni dolžna sosvetom poročati, dolžna jih je le poslušati. Sosveti, ki naj bi predstavljali veliko pridobitev za narodne manjšine kot organi njihovega soodločanja, so se spremenili v orodje zvezne vlade za njihovo obvladovanje. Sklepi sosvetov se ne uresničujejo, razen glede razdelitve finančnih podpor. Obenem pa se nadaljuje asimilacija, kar nazadnje potrjujejo tudi popisi prebivalstva.

Kritične pripombe ob sprejetju ZNS so se po treh desetletjih v precejšnji meri izkazale kot utemeljene. Očitek o oženju pravic manjšine glede območja uporabe (klavzula 25 %), ki ga je avstrijska stran neprestano zavračala, je kot utemeljenega potrdilo s tremi sodbami iz let 2000, 2001 in 2005 avstrijsko ustavno sodišče, ko je odločilo, da že delež 10 odstotkov slovensko ali hrvaško govorečih zadošča, da območje posamezne občine ali kraja spada med območja z mešanim prebivalstvom.

Skratka, manjšinsko varstvo po ZNS je močno pod ravno avstrijskih obveznosti iz ADP.

Pregled rzsodb avstrijskega ustavnega sodišča v manjšinskih zadevah

Avstrijsko ustavno sodišče (UstS) pri uresničevanju manjšinskih pravic koroških Slovencev že leta dolgo igra pomembno vlogo, če ne celo odločilne. Navedene so najpomembnejše tozadevne odločitve UstS iz zadnjih let:

Načela manjšinske zaščite

Že leta 1981 je v rzsodbi **VfSlg 9224** UstS odločilo, da učinkovita manjšinska zaščita lahko zahteva tudi pozitivno diskriminacijo v tem smislu, da je treba dati manjšini več pravic kot drugim državljanom, ker se članom manjšine šele tako zagotovijo enake možnosti, kakor jih imajo drugi državljani. Konkretno je šlo za pritožbo Koroške enotne liste (KEL) na račun – po njenem mnenju – krivične razdelitve volilnih okolišev na Koroškem, saj stranki onemogočajo doseg mandata v koroškem deželtnem zboru. To pritožbo je UstS sicer zavrnilo, vendar je njegova ugotovitev o »pozitivni diskriminaciji« postala stalnica v interpretaciji manjšinskopravnih določil.

Šolstvo

Z rzsodbo **VfSlg 12.245** z dne 15.12.1989 je UstS odločilo, da imajo pripadniki slovenske manjšine na Koroškem pravico do osnovnega pouka v slovenskem jeziku po vsej zvezni deželi Koroški, pri čemer mora na avtohtonem naselitvenem območju slovenske manjšine biti to omogočeno v vsaki občini in pri vsakem številu prijav, zunaj tega območja pa po potrebi. Šele na osnovi te rzsodbe je postal mogoč dvojezični pouk tudi v Celovcu, kjer sta potem začeli delovati zasebna dvojezična ljudska šola Mohorjeve družbe in javna dvojezična šola.

Z rzsodbo **G 2-4/2000** z dne 9.3.2000 je UstS odločilo, da je na dvojezičnih šolah treba na prvih štirih šolskih stopnjah prijavljene otroke poučevati v približno enaki meri tako v nemškem kakor v slovenskem jeziku, ker so z izrazom »osnovni pouk« v 7. členu ADP mišljene vse štiri stopnje ljudske šole. Dotedaj je bil dvojezični pouk omejen na prve tri šolske stopnje, od 4. šolske stopnje dalje pa se je slovenščina poučevala samo še kot poseben učni predmet.

Uradni jezik

Z razsodbo **VfSlg 11.585** iz leta 1987 je UstS prvič razveljavilo dele Zakona o narodnih skupnostih (ZNS), BGBl. 396/1976. Šlo je za primere gradiščanskih Hrvatov, ki jim ni bilo omogočeno, da bi uporabljali hrvaščino kot uradni jezik, ker avstrijska vlada ni sklenila uredbe o krajih in uradih, kjer naj bi bila hrvaščina pripuščena kot uradni jezik. UstS je odločilo, da so določila 7. člena ADP glede uradnega jezika neposredno izvedljiva, tako da zvezna vlada in navadni zakonodajalec ne moreta z nedejavnostjo preprečiti izvajanja teh pravic.

Z razsodbo **VfSlg 14.452** z dne 5.3.1996 je UstS odločilo, da imajo pripadniki vseh avstrijskih manjšin po vsej Avstriji pravico, da se jim izstavijo osebne listine (rojstni list, poročni list, smrti list) tudi v njihovem jeziku. Do te odločitve so uradi upoštevali to pravico le v uradno priznanih dvojezičnih krajih. Ker

pa se npr. večina otrok rodi v bolnišnicah zunaj dvojezičnega ozemlja in seveda tudi mnogo ljudi umre v takšnih bolnišnicah, bi po tej praksi člani manjšin lahko le v redkih primerih dobili osebne listine v svojem jeziku.

Z razsodbo **VfSlg 15.582** z dne 2.10.1999 je UstS odločilo, da imajo pred deželnimi in zveznimi uradi, kjer je slovenščina pripuščena kot uradni jezik, v smislu ciljev ZNS, BGBl. 396/1976, pravico do rabe slovenščine kot uradnega jezika tudi tisti pripadniki manjšine, ki živijo v občinah, ki niso uradno priznane kot dvojezične. Do te rzsodbe so pravico do rabe slovenščine kot uradnega jezika na deželnih in zveznih uradih priznavali samo občanom iz uradno priznanih dvojezičnih občin, drugim članom slovenske manjšine pa ne.

Z razsodbo **V 91/99** z dne 4.10.2000 je UstS odločilo, da je treba slovenščino pripustiti kot uradni jezik vsekakor v občinah, ki imajo skozi daljše obdobje 10 odstotkov slovenskega

prebivalstva. S to rzsodbo je UstS razveljavilo del uredbe o slovenšini kot uradnem jeziku, BGBl. 307/1977, ker ni ustrezala 7. členu ADP. Do te rzsodbe je za pripustitev slovenšine kot uradnega jezika na občinski ravni de facto veljala 20-odstotna klavzula.

UstS pa ni odločilo, pri katerem odstotku je meja za pripustitev slovenšine kot uradnega jezika. Pravi samo, da 10 % vsekakor zadostuje. Iz rzsodbe VfSlg 12.836/1991 pa je razvidno, da se UstS verjetno nagiba k meji 5 %. V tej rzsodbi je namreč odločilo, da v Železnem/Eisenstadt ni treba pripustiti hrvaščine kot uradnega jezika, ker tam ni vsaj 5 odstotkov hrvaškega prebivalstva.

Topografija

Z rzsodbo **G 213/01, V 62/01 B 2075/99** z dne 13.12.2001 je UstS odločilo, da 25-odstotna klavzula za dvojezične napise v ZNS, BGBl. 396/1976, ne ustreza 7. členu ADP. Tako kakor

v rzsodbi o uradnem jeziku (V 91/99) UstS tudi za dvojezične krajevne napise ugotavlja, da jih je treba predvideti v vseh občinah oz. krajih, ki imajo na daljše obdobje 10 % slovenskega prebivalstva. S to rzsodbo je UstS razveljavilo del uredbe o topografskih napisih, BGBl. 396/1977, ker ni ustrezala 7. členu ADP.

Z rzsodbo **V 64/05-11** z dne 12.12.2005 je UstS odločilo za kraja Bleiburg/Pliberk in Bleiburg-Ebersdorf/Pliberk-Drveša vas, da morata biti krajevna napisa dvojezična, ker imata kraja od ljudskega štetja 1971 dalje čez 10 % slovenskega prebivalstva. UstS je, kakor že v rzsodbi VfSlg 11.585 iz leta 1987 (uradni jezik), ugotovilo, da so določila 7. člena ADP glede uradnega jezika in topografije neposredno izvedljiva; zato ima okrajno glavarstvo kot pristojni organ pravno obveznost, da določi krajevne oznake v nemškem in slovenskem jeziku.

Sklepne ugotovitve

Ob sklepu se vsiljuje ugotovitev, da Republiki Avstriji, kljub navidez obširnim in izčrpnim notranjedržavnim predpisom o varstvu slovenske manjšine, vse do danes v večini teh področij ni uspelo, da bi sprejela ustrezno izvršbeno zakonodajo, tako uresničila svojo jasno in brezpogojno mednarodnopravno obveznost po določilih ADP in s tem ustrezno zaščitila slovensko manjšino pred asimilacijo. Poglobljene analize in raziskave potrjujejo, da so sprejeti notranjedržavni predpisi večinoma postopno zniževali raven zaščite slovenske manjšine. Pa tudi tako sprejeti predpisi se v praksi izvršujejo neustrezno in nepopolno.

Z ADP predpisano varstvo slovenske manjšine na Štajerskem pa je popolnoma zanemarljivo. To ugotavlja, ob nekaterih drugih kritičnih pripombah, predvsem glede avstrijskega ne-

gativnega odnosa do razsodbe UstS o topografskih oznakah in napisih iz leta 2001, tudi Mnenje o Avstriji Svetovalnega odbora po Okvirni konvenciji o varstvu narodnih manjšin (ACFC), ki je bilo sprejeto 16. maja 2002.

Zgornje ugotovitve so hkrati temeljni razlog za večino odprtih vprašanj, s katerimi se ubada slovenska manjšina v Avstriji.

Avstrija krši načela pravne države

Slovenski manjšini se kratijo že čez 50 let pravice, zajamčene v Avstrijski državni pogodbi (ADP) z dne 15. maja 1955; tozadevne razsodbe ustavnega sodišča (UstS) se vztrajno ne uresničujejo. S tem krši Avstrija načela o spoštovanju človekovih pravic in temeljnih pravic ter pravne države, določena v 6. členu pogodbe o Evropski uniji in skupna vsem državam EU.

Pravica slovenske narodne skupnosti do uporabe lastnega jezika pred uradi ter oblastmi in do dvojezične topografije na avtohtonem naseljitvenem območju je zasidrana v ustavnem določilu 7. člena 3. odst. dunajske državne pogodbe iz leta 1955.

V doslej treh sodbah – z dne 11. decembra 2000 (V 91/99), z dne 13. decembra 2001

(G 213/01, V 62/01 B 2075/99) in z dne 12. decembra 2005 (V 64/05-11) – je UstS ugotovilo, da je treba vsekakor v ozemeljskih delih, ki imajo čez daljše časovno obdobje 10% slovenskega prebivalstva, pripustiti slovenščino kot uradni jezik in postaviti dvojezične topografske napise. Kot »daljše obdobje« določa UstS ljudska štetja do leta 1971 nazaj. Potemtakem bi morali postaviti krajevne table v natanko 394 krajih na avtohtonem naseljitvenem območju slovenske manjšine. UstS je razsodilo, da obstaja »pravna obveznost«, da »se pri sprejetju zadevne prometnopolicijske uredbe določi krajevna oznaka tako v nemškem kakor tudi v slovenskem jeziku«.

Koroški deželni glavar Jörg Haider – njegova stranka BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich, Zaveznštvo za prihodnost Avstrije, do aprila

la 2005 FPÖ, Freiheitliche Partei Österreichs, Svobodnjaška stranka Avstrije) sestavlja od leta 2000 dalje s stranko zveznega kanclerja Wolfganga Schüssla (ÖVP, Österreichische Volkspartei, Avstrijska ljudska stranka) – torpedira z vsemi sredstvi uresničitev sodb UstS. Haider in deželni svetnik za promet Gerhard Dörfler (BZÖ) sta dala okrajnemu glavarstvu, ki je vezano na službena navodila, navodilo, da mora na novo sprejeti prometnopolicijsko uredbo, da mesto krajevne table premakne za nekaj metrov in da krajevno ime določi spet enojezično nemško, in sta napovedala, da hočeta tako obiti tudi vse prihodnje sodbe UstS.

Zvezni kancler Wolfgang Schüssel hoče z ustavnim zakonom določiti dvojezične krajevne table za le 158 krajev (po sodbi UstS bi jih moralo biti natanko 394). Oblika ustavnega zakona naj odtegne UstS pravni nadzor nad novo ureditvijo. Omejitve manjšinskih

pravic iz 7. člena državne pogodbe 1955 z ustavnim zakonom je revizija ADP.

Politične agitacije so na prvi pogled usmerjene proti slovenski manjšini, cilj napadov pa sta UstS in pravna država. Deželni glavar Jörg Haider (BZÖ) je dejal v pogovoru s *Kleine Zeitung* (21.2.2006) dobesedno: „V resnici je ustavno sodišče pred očmi. Prikrojilo si je ustavo. To, kar delamo Korošci, je prispevek k sanaciji poskusa, da se vrže pravna država s tečajev. Optimističen sem, da bomo prišli do rešitve, ki ji bo prebivalstvo pritrdilo. Iz tega pa bomo tudi naredili začetek načelne debate o ustavnem sodišču.«

Izvečki iz pravne analize o koroškem sporu o krajevnih tablah

Sestavit: redni univ. prof. mag. dr. Bernd-Christian Funk

Univerza na Dunaju | Institut za državno in upravno pravo | Schottenbastei 10 – 16 | A-1010 Wien/Dunaj

Ocena ureditve z zveznim ustavnim zakonom, ki temelji na deležih 10 % za občine in 15 % za kraje

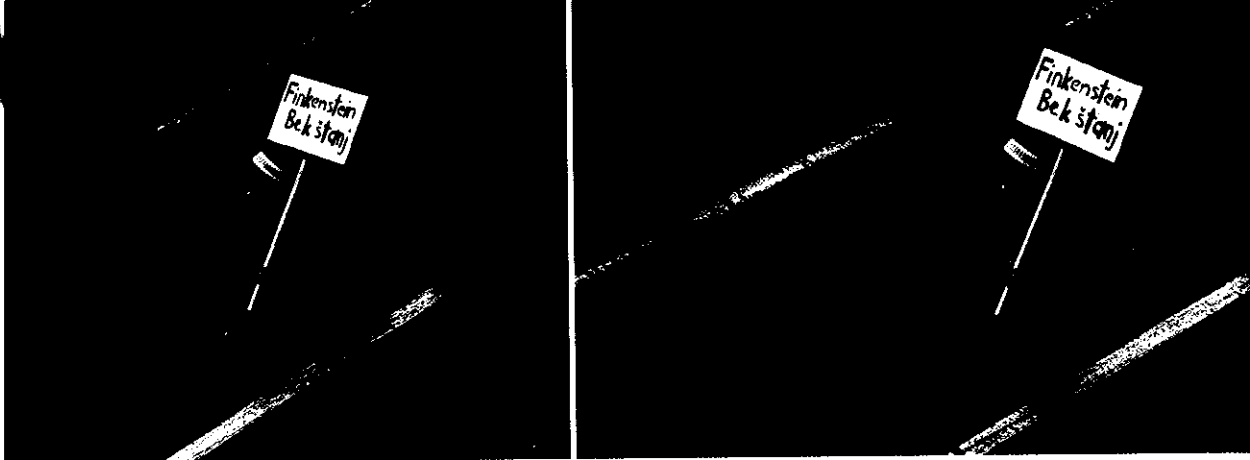
V diskusiji oz. v pripravi je ureditev z zveznim ustavnim zakonom, ki predvideva postavitve dvojezičnih topografskih oznak za občine z vsaj 10-odstotnim slovenskim deležem pri prebivalstvu in v takih občinah kot krajevne napise za kraje z vsaj 15-odstotnim slovenskim deležem pri prebivalstvu.

Odstotka sta povezana kot dvojna ovira: Da se postavijo dvojezične table, mora delež pri prebivalstvu v zadevni občini doseči 10 odstotkov. Če tega ni, so dvojezične krajevne table za zadevno občino in njene kraje v celoti izključeni, torej tudi za tiste kraje, ki dosežejo 15 odstotkov.

Načrtovano je, da se deleži ugotovijo in vzamejo za osnovo po ljudskem štetju 2001.

Ureditev načrtovane vsebine z navadnim zakonom iz več vzrokov ne bi bila znotraj ustavnopravnih mej, indiciranih s sodno prakso. Povezava topografskih osnov občina/kraj z deležema 10 %/15 % ne bi bila združljiva z „zasnutkom za ureditev topografije, nanašajočim se na kraj“, ki ga zahteva UstS. Povezava bi lahko privedla do tega, da postavitve dvojezičnih tabel v krajih s precej višjim kakor 10-odstotnim deležem spodletijo na „občinski oviri“ in postane žrtev načela „vse ali nič“, ki ne bi nasprotovalo le pravicam narodnih skupnosti, zajamčenim v državni pogodbi, temveč tudi splošnemu ustavnemu načelu enakosti.

K temu bi še prišlo, da bi se meje občin, a tudi krajev, lahko spremenile po pravilih prava o organizaciji občin in se manipulirale v škodo pravicam narodne skupnosti. Načrtovani povezavi privedeta do protiuustavnih izidov (pooblastila za oblikovanje) in sta tako v zasnovi protiuustavni.

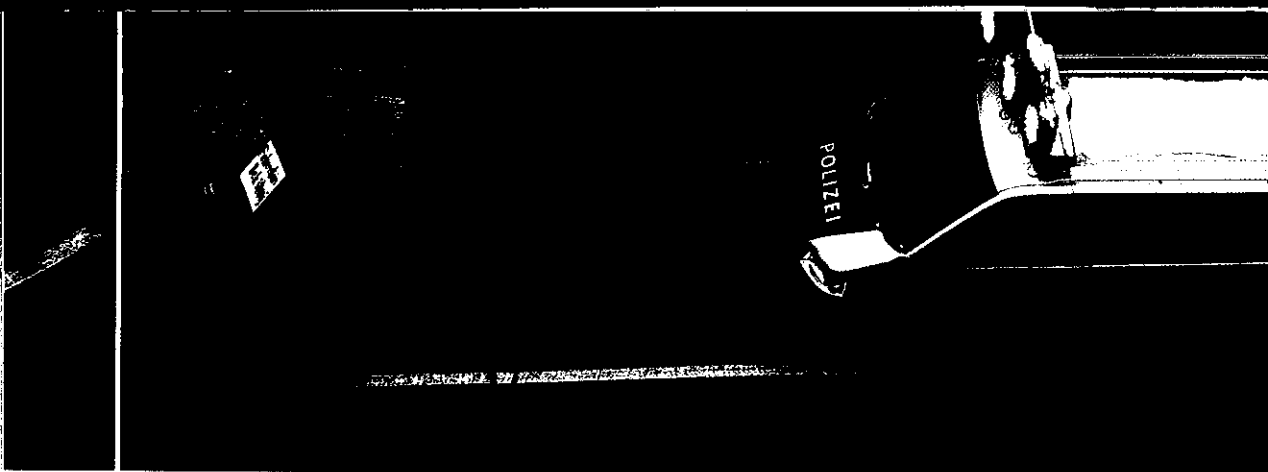
Prav tako protiustavna bi bila statistična navezava na izide ljudskega štetja 2001. Ne bi bila združljiva z opazovanjem čez „daljše časovno obdobje“, ki ga zahteva UstS, in bi bila zunaj „meji“, ki jo je razvilo sodniško pravo.

Načrtovana je ureditev z ustavnim zakonom (tako tudi prva varianta z dvema subvariantama povpraševanja ljudstva). Ali se lahko nekaj, kar bi z ureditvijo z navadnim zakonom bilo protiustavno, legitimira s posebno ustavnopravno ureditvijo? Merilo za odgovor so tako imenovani „stavbni zakoni“ zvezne ustave. Pravice narodnih skupnosti so bistvene sestavine demokratičnega načela ustave. Niso na voljo formalnega ustavnega prava, zlasti, če okrnitev takih pravic odpre vrata manipulacijam in v specifični kombinaciji (tu v obliki povezave) lahko pripelje k diskriminatorični zavrnitvi zahteve po pravni odločitvi in je naravnost na to programirana.

se tudi ne bi dala legitimirati s postopkom „celotne spremembe“ zvezne ustave.

Tudi če bi bili dogmatsko rezervirani do teh preišljanj, bi celo pri ureditvi z ustavnim zakonom ostal ugovor nasprotovanja mednarodnemu pravu – tako z ozirom na jamstva državne pogodbe kakor tudi glede na prepoved izročitve manjšinske zaščite politični odločitvi večine.

Dunaj, 22. februarja 2006

Referendum o krajevnih tablah

Deželni glavar Jörg Haider je sprožil referendum o tem, ali naj se dvojezični krajevni napisi postavijo pri 15 ali 20 odstotkih slovenske manjšine, in to le na osnovi zadnjega ljudskega štetja 2001 (UstS je določilo kot temelj ljudska štetja od 1971 dalje); tretji mogoči odgovor pa je, naj se ne postavijo nobene dodatne dvojezične krajevne oznake. To ostro nasprotuje razsodbam UstS, poleg tega zadeve, o katerih sodišče odloči, po 49b členu avstrijskega zveznega ustavnega zakona ne smejo biti predmet referenduma.

V brošuri BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich, Zavezništvo za prihodnost Avstrije) tako delajo reklamo za Haiderjevo politiko v vrašanju krajevnih tabel:

Domovini zvesti deželni glavar: Jörg Haider

... Deželni glavar Jörg Haider ne bo postavil nobenih, z divjaškimi voznjani in z nevzdržnimi političnimi sodbami najvišjega sodišča izsiljenih dvojezičnih krajevnih tabel.

S trikom uspe Jörgu Haiderju, da uresniči to obljubo južnokoroškemu prebivalstvu: Na osnovi nove uredbe premakne krajevni tabli Bleiburg (Pliberk) in Bleiburg-Ebersdorf (Pliberk-Drveša vas) za nekaj metrov. S tem se sicer pravno docela upoštevata razsodbi ustavnega sodišča, uspešno pa se prepredči postavitev dvojezičnih krajevnih tabel! ...

Kako je mogoče, da se more deželni glavar Jörg Haider braniti, da bi postavil, kakor zahteva ustavno sodišče, dvojezične krajevne table za Škocjan (St. Kanzian), Pliberk (Bleiburg) in Pliberk-Drvešo vas (Bleiburg-Ebersdorf)?

ODGOVOR: „Razsodba UstS ni izvedljiva, ker UstS namesto razveljavljene uredbe same ne more izdati nobene nove uredbe. Skušalo je sicer to obiti, s tem da izjavlja v svoji utemeljitvi, da je 7. člen državne pogodbe neposredno uporabljen, in da je odrinilo odgovornost za postavitev na velikovškega okrajnega glavarja, je pa doživelo neuspeh s tem poskusom, ker je deželni glavar Jörg Haider na osnovi nove uredbe premaknil krajevni tabli. Teoretično mogoče bi bilo navodilo zvezne-

ga kanclerja. Praktično pa je nemogoče, ker BZÖ v to ne bi privolil.

Besedilo referendumu:

Povprašuje se po naslednjih variantah rešitve:

»Postavitev dvojezičnih topografskih oznak od te številčne moči narodne skupnosti navzgor:

15 % v občini in 15 % v kraju (To bi pomenilo, da v desetih občinah velja vsega 110 krajev za jezikovno mešane. Od teh je sedaj označenih 24 z dvojezično krajevno tablo. Dodatno bi bilo treba postaviti v še 16 krajih dvojezične krajevne table. Z ustavnim določilom naj bi se to zagotovilo kot dokončna rešitev.)

20 % v občini in 20 % v kraju (To bi pomenilo, da velja v sedmih občinah vsega 73 krajev za jezikovne mešane. Od teh je sedaj označenih 23 z dvojezično krajevno tablo. Dodatno bi bilo treba postaviti v še treh krajih dvojezične krajevne table. Z ustavnim določilom naj bi se to zagotovilo kot dokončna rešitev.)

ali

Postavitev nobenih dodatnih dvojezičnih topografskih oznak.«

Strnjena ocena dopustnosti referendumu, ki ga je sprožil koroški deželni glavar Jörg Haider, izpod peresa rednega univ. prof. Berndta-Christiana Funka

»Sedaj sproženi referendum (referendum o krajevnih napisih – »Ortstafel-Volksbefragung« – spletna stran www.ortstafel.at) v dvojnem oziru ne ustreza zakonu. Rabi kot »odpiralci vrat« za politične transakcije na področjih, ki niso ne »predmeti s samostojnega področja dejavnosti dežele« (v smislu 43. člena koroške deželne ustave in 1. § 1. odst. koroškega zakona o referendumih) niti ne ustrezajo zakonskim zahtevam do oblike vprašanja (kratkost, stvarnost, jasnost in odpoved pridevkom, ki vrednotijo – 2. § 2. odst. koroškega zakona o referendumih).

Pomanjkljivosti bi morala ugotoviti (zakonsko obvezna) odločba koroške deželne volilne oblasti (5. § 2. odst. koroškega deželnega zakona o referendumih). Deželna vlada bi morala opustiti odredbo o referendumu.«

Izčrpno mnenje v nemščini je mogoče dobiti na spletni strani www.univie.ac.at/staatsrecht-funk/.

Nobene možnosti za uresničitev kolektivnih pravic

Narodna skupnost in njene organizacije pred UstS nimajo nobene legitimacije za pritožbe. Le posamezni pripadniki narodne skupnosti lahko iztožijo dvojezične krajevne table pred UstS s prizivi proti kazenskim uredbam zaradi prekoračene hitrosti.

UstS je z rzsodbo V 131/03 z dne 14.12.2004 odločilo, da »7. člen 3. odst. drugi stavek ADP, ki je v ustavnem rangu, pomeni sam mednarodnopravno obveznost Republike Avstrije oz. »naročilo« za njene organe (gl. VfSlg 9744/1983), da zapiše topografske napise in oznake na tako zapovedani način, torej dvojezično«, vendar ne pomeni »nobenega subjektivno-javnega prava posameznega člana manjšine ali kake društvene organizacije narodne skupnosti«.

Pravni strokovnjaki in tudi avstrijski konvent, ki je razpravljajl o predlogih za novo zvezno ustavo, pa tudi organizacije narodne skupnosti zahtevajo zato ureditev javnopravnega zastopstvenega telesa s pravico do pritožbe pred najvišjimi sodišči.

O tem pravi univ. prof. mag. dr. Bernd Christian Funk:

»Pristop po ustavnem sodišču preostane pri izključno individualno pravnem zasnutku s pripadajočimi možnostmi pravne zaščite. Posledica je, da ostanejo jamstva 7. člena

3. odst. ADP pomanjkljiva, ker so navezana na znane individualno pravno koncipirane možnosti pravne zaščite in uveljavljanja, katerih funkcionalnost pa za to ni primerna.

Dosledna rešitev, ki upošteva pravice glede topografije, bi bila v priznanju teh pravic kot skupinskih pravic, v povezavi z ustvaritvijo možnosti za uveljavitev s »kolektivnimi pritožbami«. Za to obstaja v pravnem redu vrsta zgledov, npr. v konkurenčnem pravu.

Koncepte za tako rešitev, ki je zahtevala spremembe formalnega zveznoustavnega prava, je avstrijski konvent razvil in premislil do zrelosti za uresničitev in tudi formuliral.«

Naj zato ne ostane neomenjeno, da je bila avstrijska zvezna vlada tista, ki je predložila 24. novembra 1991 Svetu Evrope osnutek dodatnega protokola k Evropski konvenciji o človekovih pravicah za zaščito narodnih manjšin; v 7. členu se predlaga, da naj imajo vsaka narodna skupnost in njeni člani »pravico za postavitev krajevnih oznak, opozorilnih tabel, napisov in podobnih sporočil, ki so opazna v javnosti, v jeziku narodne skupnosti«. To dokumentira, da je veljalo v pravnopoličnem oziru kot nujno, da se ustvari individualna in celo kolektivna (!) uveljavljiva pravica za postavitev krajevnih tabel.

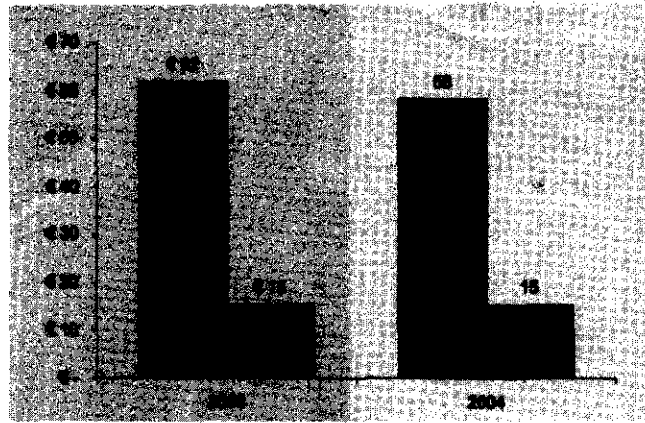
Nobeno politično soodločanje

7. člen 4. odst. ADP daje slovenski manjšini pravico do udeležbe pri državnih ustanovah (argument: »so udeleženi«). Temu določilo je treba prisoditi funkcionalni pomen v smislu pravic do skupinskega razvoja. Očitno je mišljena udeležba pri ustanovi skupnosti, udeležba pri državi.

Slovenska manjšina v državnem zboru in koroškem deželnem zboru ni avtonomno zastopana. Potem ko je pri deželnozborskih volitvah 1975 Koroška enotna lista (KEL) le za nekaj sto glasov zgrešila mandat, so spremenili volilni red in naselitveno območje manjšine razdrobili na štiri volilna okrožja. Ta volilni red pomeni de facto 10-odstotno oviro pri mandatih in zato manjšini ni mogoče, da bi avtonomno dosegla deželnozborski mandat.

rodno skupnost (3-7. §§ Zakona o narodnih skupnostih, ZNS). Tega pa ne moremo videti kot organa, ki zagotavlja pravice narodne skupnosti do politične udeležbe. Temu nasprotujeta izključno svetovalna funkcija, še bolj pa manjkajoča politična legitimacija sosveta za narodno skupnost.

Udeležba pri državi zahteva organizacijske oblike, s katerimi se narodna skupnost lahko konstituira kot pravni osebek, in mehanizme za oblikovanje volje, s katerimi se lahko ugotovi ali ustvari reprezentativna volja narodne skupnosti. Pravno in politično primerna rešitev bi bila, da se manjšina organizira kot personalna korporacija javnega prava.

Kulturne subvencije dežele Koroške za 2003 in 2004; nemško govorečega Korošca so npr. leta 2003 subvencionirali z 62 €, koroški Slovenec pa je prejel samo 15 €.

Diskriminacija pri podpiranju kulture

98. člen 2. odst. Senžermenske državne pogodbe, StGBI. 303/1920, je notranjedržavno veljavno ustavno določilo in odreja, da se v mestih in okrajih, kjer prebiva sorazmerno znatno število avstrijskih državljanov, ki pripadajo kaki manjšini po narodu, veri ali jeziku, tem manjšinam od vseh zneskov, ki se izdajajo na primer za vzgojo, za verske in dobrodelne namene iz javnih sredstev v državnih, občinskih in drugih proračunih, zagotovi ustrezen del v uporabo.

68. člen 2. odst. Senžermenske državne pogodbe postavlja ustavnopravno za državo, za deželo in za občine obveznost za podpore. UstS je v rzsodbi VfSlg 9224/1981 ugotovilo, da se s 68. členom 2. odst. Senžermenske državne pogodbe manjšinam kot takim pripušča (gmotna) pravica, ki se razteza na to, da se od javnih sredstev, izdanih v proračunih za imenovane namene, zagotavlja manjšinam ustrezen delež. Besedilo „na primer (nem. etwa) za vzgojo, za verske in dobrodelne na-

mene“ pravi, da imenovani proračunski nameni niso taksativni.

Kot primer naj tu predstavimo Slovensko glasbeno šolo na osnovi proračunskih številki za leto 2003 in splošno kulturno podporo dežele Koroške na osnovi proračunskih številki za leti 2003 in 2004 (poznejših še ni).

68. člen 2. odst. Senžermenske državne pogodbe obvezuje mimo jamstva splošnega načela o enakosti, da se uporablja po želji manjšine ali njenih članov ustrezen delež proračunskih sredstev, namenjenih kulturi in izobraževanju, za njihove namene. Tudi v upravi zasebnega gospodarstva (npr.: uprava subvencij) je treba upoštevati temeljne pravice (fiskalna veljava).

Po 68. členu 2. odst. Senžermenske državne pogodbe bi morala biti razdeljena proračunska sredstva vsaj sorazmerno, zaradi specifičnega manjšinskega položaja pa je lahko zapovedana onstran tega tudi dodatna podpora.

Deželni glavar Haider z zveznim kanclerjem Schüsslorn - evropska politika na poti nazaj

Slovenski manjšini se kratijo že čez
50 let pravice, tozadevne razsodbe
ustavnega sodišča se vztrajno ne uresničujejo.
S tem **krši Avstrija načela** o
spoštovanju človekovih pravic in temeljnih
pravic ter **pravne države**, določena v 6.
členu pogodbe o Evropski uniji in skupna vsem
državam EU.

Deželni glavar leta 2006 - premika krajevni napis in krši pravno državo

